

kennen en uitvoeren, het juiste en doelgerichte gebruik van bepaalde materialen en voorwerpen.

- Het kind ontwikkelt het denken: het begrip voor de logische opeenvolging van concrete handelingen en de kennis van materialen en voorwerpen.
- Wekken van dankbaarheid, eerbied, interesse en enthousiasme, die bereid maken tot leren.

2.3 Leerplandoelstellingen: ontwikkelingsdoelen

De ontwikkelingsdoelen zijn gericht op het geleidelijk leren ordenen van wat het jonge kind waarneemt en ervaart in vele aspecten van zijn belevingswereld. De gaat aandacht naar het benoemen, herkennen en respectvol omgaan met mensen en dingen, maar ook naar voldoende spel- en fantasie-elementen waartoe de omgang met deze werkelijkheid telkens aanleiding geeft. Door deze manier van werken kunnen ontwikkelingsdoelen op een ongedwongen, 'natuurlijke' wijze bereikt worden. Dit raamwerk biedt voldoende richting om eventuele ontwikkelingsstoornissen bij kinderen op het spoor te komen, om gericht te stimuleren en te ondersteunen.

Verwerven van kennis en vaardigheden staat voor een kleuter in functie van het ontwikkelen van een gevoel van eerbiedsvol vertrouwen in de wereld. Als we dit formuleerden als algemene doelstelling van de kleutertijd, is het te begrijpen dat de steinerpedagogie het verwerven van bekwaamheden die het kind als volwassene zal nodig hebben, niet tot het uitgangspunt maakt.

2.3.1 Structuur en nummering

De indeling en formulering van de eigen ontwikkelingsdoelen sluit, zo goed als mogelijk, aan bij de pedagogische en onderwijskundige opvattingen van de steinerpedagogie, maar behoudt ook de indeling in domeinen zoals voorgesteld door de decreetgever.

We hebben er altijd naar gestreefd om een uniek en eenvoudig nummer te geven aan de eigen ontwikkelingsdoelen, makkelijk in het gebruik. Een aangepaste versie van onze eigen ontwikkelingsdoelen natuur en techniek werd op 1 juni 2011 in het Vlaams Parlement goedgekeurd. Daardoor hebben de ontwikkelingsdoelen uit deze twee domeinen van het leergebied wereldoriëntatie een ander soort nummer gekregen. Voor de domeinen die onveranderd bleven sinds de eerste goedkeuring door het Vlaams Parlement op 10 maart 1998, blijft de oude nummering gelden.

De voormalige ontwikkelingsdoelen Wereldoriëntatie werden met ingang van 1 september 2015 opgesplitst in:

Ontwikkelingsdoelen Wetenschappen en techniek

Ontwikkelingsdoelen Mens en maatschappij

De verschillende domeinen uit het vroegere leergebied Wereldoriëntatie werden toegewezen aan een van de nieuwe leergebieden.

Voor de ontwikkelingsdoelen werd de oorspronkelijke nummering bewaard.

Leergebied

Wetenschappen en techniek

Domeinen

1 Natuur

De betrokkenheid op de natuur in zijn vele aspecten, is een essentieel onderdeel van de pedagogie. De pedagogische aanpak hecht veel waarde aan een verbondenheid van het jonge kind met de natuur. De houding van aandacht, respect en begrip wordt gestimuleerd en legt een basis voor betrokkenheid en engagement.

2 Techniek

De ontwikkelingsdoelen beschrijven hoe kleuters kunnen omgaan met technische processen en hoe ze het gebruik en de creativiteit van de techniek kunnen integreren in hun activiteiten. Op deze manier leren ze door veel te doen, te experimenteren en te exploreren. Een houding van respect en waardering voor elk verschijnsel in de natuur en voor de menselijke arbeid wordt op deze wijze gestimuleerd.

Een technisch systeem moet worden begrepen als een geheel van elementen en onderdelen die mekaar wederzijds beïnvloeden, gericht op het bereiken van een bepaald doel. In een technisch systeem kunnen zich eveneens natuurkundige, scheikundige of biologische fenomenen voordoen.

Een (technisch) proces is een geleidelijk verlopende reeks van handelingen, nodig om een technisch systeem in te zetten, te ontwikkelen of te verbeteren.

Technieken zijn in deze context de vaardigheden die nodig zijn om bepaalde werkzaamheden te verrichten in functie van de realisatie van materiële zaken en in functie van een geschikte leefomgeving. Vandaar dat techniek een directe link heeft met praktische vorming.

Ontwikkelingsdoelen Wetenschappen en techniek

1 Natuur

De kleuters

- WO 1.1 kunnen hen bekende en vertrouwde mensen, dieren en planten benoemen en er op een doelgerichte, aangepaste wijze mee omgaan
- WO 1.2 tonen handelend dat zij hen bekende en vertrouwde mensen, dieren en planten op een fantasierijke, zinvolle wijze kunnen integreren in hun belevings- en voorstellingswereld.
- WO 1.3 kunnen in verband met de ontwikkeling van mensen, dieren en planten, getuigen van het inzicht dat de fase van jong zijn, klein zijn en verzorging behoeven vooraf gaat aan de fase van volwassen zijn, groot zijn en zorg dragen.
- WO 1.4 kunnen bepaalde aspecten van weersomstandigheden gericht waarnemen, en benoemen: - zij tonen handelend in een bewegings- of spelcontext dat zij deze aspecten van de natuur in hun belevings- en voorstellingswereld kunnen integreren; - zij kunnen, wanneer de situatie zich voordoet, de gevolgen voor zichzelf aangeven.

- WO 1.5 kunnen hen vertrouwde stoffen benoemen en er doelgericht en op aangepaste wijze mee omgaan.
- WO 1.6 tonen handelend in een bewegings- of spelcontext dat zij hen vertrouwde stoffen op een fantasierijke, zinvolle wijze kunnen integreren in hun belevings- en voorstellingswereld.
- WO 1.7 kunnen bij zichzelf aangeven welk lichaamsdeel instaat voor het horen, zien, ruiken, proeven en tasten en kunnen deze vermogens op aangepaste wijze aanwenden.
- WO 1.8 tonen in hun houding tegenover de natuur, processen in de natuur en kosmische verschijnselen: vertrouwen, verwondering, nieuwsgierigheid en eerbied.
- WO 1.9 tonen in hun omgang met mens en natuur een houding van zorg en respect.

2 Techniek

De kleuters

- WO 2.1 kunnen van eenvoudige voorwerpen en technische systemen aangeven dat ze gemaakt zijn van metaal, steen, hout, glas, papier, textiel of kunststof.
- WO 2.2 kunnen bij eenvoudige en transparante technieken aangeven dat ze de samenhang beseffen met elementen uit de natuur.
- WO 2.3 kunnen voorwerpen en technische systemen benoemen en aantonen dat verschillende onderdelen in relatie staan tot mekaar.
- WO 2.4 tonen handelend in een vertrouwde context dat ze weten welk voorwerp of technisch systeem het best tegemoet komt aan een bepaalde behoefte.
- WO 2.5 tonen handelend in spel en beweging dat ze op basis van bekende en vertrouwde voorwerpen en materialen eenvoudige technische systemen kunnen construeren en deze op fantasierijke en zinvolle wijze kunnen integreren in hun activiteiten.
- WO 2.6 kunnen naar aanleiding van een probleem of uitdaging door middel van exploratie en experiment eenvoudige technische oplossingen bedenken.
- WO 2.7 kunnen de juiste materialen en gereedschappen kiezen bij het maken van een eenvoudig technisch systeem.
- WO 2.8 kunnen bij het maken van een eenvoudige technische constructie een zelf bedacht ontwerp volgens een stappenplan realiseren.
- WO 2.9 kunnen nagaan of een zelf gemaakt technisch systeem beantwoordt aan (zelf) bepaalde vereisten en hoe het zo nodig verbeterd kan worden.
- WO 2.10 zijn bereid om zorgzaam, veilig en hygiënisch om te gaan met voorwerpen, materialen en technische systemen en zien het belang daarvan in.

Leergebied

Mens en maatschappij

Domeinen

1. Gewoontevorming, hygiëne en verkeer

De ontwikkelingsdoelen formuleren hoe de oudere kleuter op zijn niveau verantwoord kan handelen in zijn vertrouwde omgeving.

2. Sociaal-culturele verschijnselen

Deze ontwikkelingsdoelen hebben betrekking op de sociale omgang met leeftijdgenoten en met volwassenen, op het fundamenteel gevoel van zich thuis voelen in de wereld en op de bereidheid zich verder te verbinden met de wereld.

3. Oriëntatie in de tijd

4. Oriëntatie in de ruimte

Deze ontwikkelingsdoelen streven, in wisselwerking met de omgeving en vanuit het handelen, inzicht in en begrip van ruimte en tijd na.

Ontwikkelingsdoelen Mens en maatschappij

1. Gewoontevorming, hygiëne en verkeer

De kleuters:

WO 16 kennen de in de klas heersende gedragsregels voor veiligheid en kunnen ze toepassen.

WO 17 tonen goede gewoonten voor dagelijkse hygiëne.

WO 18 tonen goede gewoonten inzake eet- en drinkgedrag en weten onder meer in een voor hen vertrouwde, concrete situatie dat ze door inname van sommige producten en planten ziek kunnen worden.

WO 19 kunnen hen vertrouwde voedingsmiddelen en kledingstukken benoemen en er respectvol en op aangepaste wijze mee omgaan.

WO 20 kunnen in concrete situaties bij zichzelf en bij anderen het verschil tussen ziek, gezond en gewond zijn herkennen.

WO 21 kunnen in hen vertrouwde, concrete situaties gedragingen herkennen die bevorderlijk of schadelijk zijn voor hun gezondheid.

WO 22 weten waar ze mogen spelen en waar niet volgens de heersende regels van de school.

WO 23 beseffen dat verkeer gevaarlijk is.

WO 24 kunnen onder begeleiding de in de concrete schoolomgeving noodzakelijke verkeersregels toepassen.

2. Sociaal-culturele verschijnselen

De kleuters

- WO 25 tonen in concrete, hen vertrouwde situaties voldoende zelfvertrouwen in eigen mogelijkheden.
- WO 26 kunnen geconcentreerd en doelgericht met iets bezig zijn, ook temidden van de anderen; - zij kunnen gericht kijken en waarnemen: kleur-, vorm- en richtingsverschillen; - zij kunnen selectief, gericht luisteren, door zich af te sluiten voor geluiden die niet van belang zijn. (zie ook TN 1, MV 8, WI 17 t.e.m. WI 24)
- WO 27 kennen en begrijpen de voor hen van toepassing zijnde omgangsvormen, leefregels en afspraken.
- WO 28 kunnen in concrete situaties binnen een verzorgende, bewegings- of spelcontext met de hulp van een hen bekende en vertrouwde volwassene afspraken maken.
- WO 29 kunnen zich bij een activiteit of spel aan de regels en afspraken houden.
- WO 30 kunnen in concrete situaties meeleven met de gevoelens van anderen.
- WO 31 kunnen helpen en zijn bereid zich indien nodig te laten helpen.
- WO 32 kunnen in een sociale, bewegings- of spelcontext respectvol angstvrij en in wederzijds vertrouwen met elkaar omgaan.
- WO 33 ontwikkelen vertrouwen in de wereld op basis van de aanwezigheid van vertrouwde volwassenen en de in de school en klas toegepaste omgangsvormen, leefregels en afspraken.
- WO 34 geven handelend blijk van een inzicht in voor hen herkenbare en vertrouwde beroepsmatige handelwijzen.
- WO 35 geven handelend blijk van inzicht in het handelingsverloop of kenmerkend bewegingsverloop van de betreffende handelwijze.
- WO 36 tonen een houding van eerbied en dankbaarheid voor menselijke arbeid.
- WO 37 tonen handelend in een sociale, bewegings- of spelcontext, dat zij in een concrete situatie een onderscheid kunnen maken tussen: geven, nemen, krijgen, kopen en verkopen, ruilen, lenen. (zie ook WI 29)

3. Oriëntatie in de tijd

De kleuters:

- WO 38 begrijpen dat 'gisteren' voorbij is en dat 'morgen' nog moet komen.
- WO 39 tonen, doordat zij hen bekende en vertrouwde vaste gebeurtenissen juist kunnen situeren dat zij de begrippen vandaag, dag en nacht, ochtend en avond, voormiddag en namiddag (of synoniemen daarvan) juist begrijpen.
- WO 40 tonen tijdsbesef:
- aan de hand van het doelgericht handelen in functie van de eerstvolgende activiteit; - doordat zij een beperkt aantal vertrouwde vaste gebeurtenissen of activiteiten in het verloop van hun dag in een juiste volgorde kunnen aangeven;
- door aan de hand van de opeenvolging van een beperkt aantal vertrouwde vaste gebeurtenissen of activiteiten getuigenis te geven van hun inzicht in het begrip week;
- door een voor hen belangrijke gebeurtenis te situeren in de seizoenen, hetzij aan de hand van de begrippen lente, zomer, herfst, winter, van jaarfeesten of kenmerkende gebeurtenissen of activiteiten uit het desbetreffende seizoen.

- WO 41 kunnen terugblikken op minstens twee voorbije activiteiten door deze in de juiste volgorde te rangschikken en te verwoorden.
- WO 42 kunnen in de tijd vooruitzien door: - zich een handeling voor te nemen en de voorgenomen handeling uit te voeren op het daarvoor bestemde tijdstip; - een planning van minstens twee activiteiten aan te geven.
- WO 43 kunnen hun gedrag aanpassen aan tijdsignalen.
- WO 44 kunnen hun beurt afwachten.

4. Oriëntatie in de ruimte

De kleuters

- WO 45 kunnen handelend in een sociale, bewegings- of spelcontext de belangrijkste lichaamsdelen benoemen: hoofd, buik, armen, handen, vingers, benen, voeten, tenen, oren, ogen, neus, mond. (zie ook WI 1)
- WO 46 kunnen uiting geven aan hun waarneming van diepte door in hun handelingen te tonen dat zij kunnen inschatten hoeveel ruimte hun eigen lichaam inneemt. (zie ook WI 46)
- WO 47 kunnen uiting geven aan hun waarneming van diepte door handelend in een huishoudelijke, bewegings- of spelcontext te tonen dat zij kunnen inschatten hoeveel ruimte een voorwerp inneemt. (zie ook WI 8, MV tekenen, LO)
- WO 48 tonen handelend in een huishoudelijke, bewegings- of spelcontext dat zij de juiste betekenis begrijpen van ruimtelijke richtingen en kwaliteiten zoals boven-onder, naast, achter-voor, tussen, ver-dichtbij / verder-dichter, groot-klein / groter-kleiner, dik-dun / dikker-dunner, zwaar-licht / zwaarder-lichter, vol-leeg, veel-weinig / meer-minder. (zie ook WI 27 en WI 28)
- WO 49 vinden zelfstandig hun weg in een vertrouwde omgeving. (zie WI 14)
- WO 50 kunnen een ruimte inrichten in functie van hun spel. (zie WI 15)
- WO 51 kunnen, mits aanwijzingen, orde brengen in een beperkte ruimte. (zie WI 16)

2.4 Leerinhouden

1 Beleving van jaarritme, weekritme, dagritme

- De **jaarfeesten** maken het jaarritme voor de kinderen beleefbaar en geven zin en richting aan de week- en dagactiviteiten. Ze maken een kwalitatieve beleving van het